PREDAREA PROPOZIȚIEI PREDICATIVE

DE

C. G. IONESCU

Lucrările pe secții, ținute în cadrul consfătuirilor din ianuarie 1954 ale corpului didactic, au pus în discuție o serie de probleme în legătură cu studiul limbii la clasele a V-a — a VII-a și a VIII-a — a XI-a. Ele au scos la iveală unele lipsuri sau nesiguranțe ale cadrelor didactice care predau limba romînă atît în raioanele mai îndepărtate de centru, cît și în orașele unde se află secțiile de învățămînt, cabinetele metodologice regionale, cercurile pedagogice de romînă formate din numeroși membrii ai școlilor de toate gradele.

Una din problemele care sînt încă neclare pentru unii profesori este aceea a propozițiilor subordonate predicative. Or, pentru ca elevii școlii de astăzi să poată învăța lucruri precise, este nevoie să ne limpezim noi mai întîi aceste probleme. În mintea elevilor nu poate apărea clar de ce propoziții care îndeplinesc în frază funcțiile părților *principale* de propoziție sînt totuși *secundare*. Și încă mai greu e de priceput cum poate fi un predicat împărțit în două propoziții diferite.

Desigur că problema nu e ușoară și tocmai de aceea nu trebuie s-o trecem cu vederea. Atunci cînd explicăm acest subiect elevilor din clasa a VII-a sau de la ciclul mediu, trebuie să fim siguri pe ceea ce spunem, să putem lămuri cu idei limpezi nedumeririle ce se ivesc în mintea lor.

Problema mai generală — cum pot fi subordonate propozițiile cu rol de subiect sau de nume predicativ — este legată de predarea inițială a noțiunilor de coordonare și subordonare în frază. Au rol secundar, în propoziție sau în frază, acele părți care pot lipsi din formularea unei gîndirii — fără ca sensul strict al ideii exprimate să sufere; sau care sînt adăugate tocmai pentru a sublinia sau a nuanța sensul exprimat de ideea principală, — fiind elemente necesare în formularea unei gîndiri mai bogate.

BDD-A10224 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:16 UTC)

În cazul frazei, atît propoziția cu rol de subiect, cît și propoziția cu rol de nume predicativ sînt propoziții subordonate, pentru că înțelesul lor nu este de sine stătător. El depinde de altă propoziție: de aceea al cărei subiect este, sau de aceea în care se află verbul copulativ al cărui nume predicativ este. Sînt deci propoziții secundare pentru că înțelesul lor este dependent. Elevii noștri trebuie să priceapă că rolul esențial în înțelesul frazei e îndeplinit de propozițiile principale; propozițiile care n-au înțeles independent în frază joacă un rol secundar, indiferent de funcția lor în raport cu subordonata.

În problema propoziției secundare predicative, profesorii și elevii nu găsesc ajutorul așteptat în manualul de gramatică. « Gramatica limbii romîne » — Sintaxa pentru clasele VI—VII, editată în 1953, nu dă în această privință suficiente exemple și explicații (vezi p. 69). Dintr-un singur exemplu, și numai cu verbul copulativ *a fi* în supraordonată, nu se poate limpezi o problemă atît de dificilă. În plus, unicul exercițiu formulat de manual nu ajută cîtuși de puțin la înțelegerea ei. În alte capitole, manualul de gramatică dă suficiente exemple și exerciții. La predicat, de pildă, manualul dă cel puțin cîte trei exemple și exerciții (nr. 15—17). Exercițiul dat la predicative cere elevilor să găsească opt fraze cu astfel de propoziții « în operele studiate ». Ce opere au « studiat » copiii în care să poată găsi exemple atît de rare?

În limba vorbită și chiar în cea literară se întîlnesc foarte rar propoziții secundare predicative. În manual, cele două exemple nici măcar nu pornesc de la texte din operele literare, ci sînt formulate de autorii gramaticii. Este limpede că elevii nu pot găsi opt exemple, cînd nici profesorii nu au atîtea.

Un ajutor prețios ni-l dă « Culegerea de exerciții gramaticale » (Sintaxa propoziției și a frazei) pentru clasele a VI-a și a VII-a. La pagina 96, această culegere dă un număr suficient de texte din clasici, care cuprind secundare predicative, sau fraze din care se pot obține astfel de propoziții prin transformare. Textele din culegere ajută mai mult decît gramatica în explicarea problemei noastre. Într-adevăr, găsim aici mai multe verbe cu rol copulativ și mai multe modalități de a le lega cu supraordonate.

Cînd le explicăm elevilor subordonata predicativă, pornim de la transformarea părților de propoziție în propoziții secundare, problemă pe care au studiat-o într-o lecție anterioară. Le amintim că o idee exprimată printr-o parte de propoziție poate fi exprimată și printr-o propoziție întreagă. Aceasta are, în frază, funcțiunea părții de propoziție pe care o înlocuiește: un atribut se poate înlocui printr-o propoziție atributivă, un complement — printr-o completivă. Tot așa, un nume predicativ la infinitiv poate fi înlocuit cu o formă verbală la mod personal de la același verb și obținem astfel o secundară predicativă. Folosim un text din culegere (p. 97):

Părea a nu înțelege dezbaterea noastră și zvonul împrejurimii.

În textul lui M. Sadoveanu, infinitivul se poate exprima și prin modul indicativ prezent: *părea că nu înțelege . . .*

BDD-A10224 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:16 UTC)

O dată cu această transformare, firească în limba noastră, observăm că verbele care se succedau în vechiul predicat nominal, sînt acum amîndouă la moduri personale: *părea* (indicativ imperfect), *nu înțelege* (indicativ prezent). Cînd au studiat fraza, elevii au învățat că ea cuprinde mai multe verbe la moduri personale. În textul schimbat sînt mai multe verbe la mod personal, deci e limpede că aveam de-a face cu o frază. Propoziția cea nouă a provenit din vechiul nume predicativ și continuă să îndeplinească acest rol pe lîngă verbul *părea*. Deși acum se află în propoziții diferite, cele două verbe au rămas dependente unul de celălalt în înțelesul pe care îl exprimă fiecare. Verbul copulativ își păstrează funcția, ca și numele predicativ — devenit propoziție subordonată. Cînd zicem: *pare că nu înțelege* — verbul *a părea* nu are rol predicativ, pentru că el nu exprima aici noțiunea de *părere*, ci numai ajută să se spună despre subiect (afirmativ sau negativ) că ne dă impresia neînțelegerii.

Cu verbul *a fi*, explicația subordonatei predicative este mult mai comodă. Cînd Creangă zice: *. . .venea cu fuga iarmarocul de Folticeni, care acela este* ***ce este*** (Amintiri II; episodul «La scăldat»), primul verb — *este* — e în mod neîndoielnic copula verbului — *ce este* —, cu rol de nume predicativ și de subordonată predicativă în frază.

Dar dacă subordonata predicativă se formează mai frecvent cu verbul *a fi*, aceasta nu înseamnă că nu se poate forma și cu toate celelalte verbe copulative. În culegere aproape toate exemplele folosesc verbul *a fi*, desigur pentru că sînt mai ușor de găsit în literatură. Manualul de gramatică procedează la fel, și — dacă în culegere n-ar figura și exemple de transformare a unui nume predicativ exprimat prin infinitiv, altul decît *a fi* — s-ar putea crede că M.I.P. consideră că subordonatele predicative se formează numai de la verbul copulativ *a fi*.

Pentru că gramatica folosită acum la lecții s-a pretat la interpretări de acest fel, profesorii de limba romînă au unele nesiguranțe pe care e bine să le înlăturăm. După unii nici nu există subordonată predicativă, iar alții o admit numai cînd urmează copulei *a fi*. După alte verbe copulative, ei consideră predicativa mai curînd o completivă directă. De pildă, textul din M. Sadoveanu folosit mai sus *(Părea* ***a nu înțelege*** *dezbaterea . . .)* a putut fi analizat astfel: *Ce părea? — a nu înțelege* (complement direct, fiindcă răspunde la întrebarea «ce?»).

Cînd avem a face cu verbe tranzitive, este evident că înclinăm să vedem mai curînd obiectul cerut de executarea lucrării, decît un nume predicativ. Dar uneori confuzia se extinde și la verbe intranzitive. În exemple ca *Rămîi* ***cine ești;*** *Aiajuns* ***ce nu te așteptai;*** *Dacă te dai pe brazdă, devii iarăși* ***ceea ce ai fost,*** secundarele sînt considerat euneori ca subordonate completive directe, alteori ca predicative.

BDD-A10224 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:16 UTC)

Unele gramatici vorbeau despre asemenea «verbe nepredicative», adică verbe care singure nu pot constitui predicate: *a ajunge, a deveni, a se face, a ieşi, a părea, a putea, a trebui.* În înţelesul strict, acest lucru nu se poate susţine. Un verb care ar fi prin natura lui nepredicativ ar însemna că nu poate avea moduri personale, că nu apare niciodată în situaţia de a spune ceva despre un subiect. Gramatica de care ne ajutăm acum nu vorbeşte despre asemenea verbe. Ea ne arată, cum e just, că verbele sînt predicative sau nepredicative după funcţiunea lor în propoziţie: verbele la moduri personale îndeplinesc funcţia de predicat (verbal sau copulă), iar cele la moduri nepersonale au alte roluri în propoziţie.

La pagina 96, culegerea dă un exerciţiu nepotrivit din cauza formei perifrastice pe care o cuprinde: «Mai întîi îi spusese că treaba ce *are să facă* dimineaţa este să dea de mîncare puilor, ce-i avea în curte» (P. Ispirescu). În *are să facă* nu avem de fapt două verbe la mod personal, deci două propoziţii, ci forma populară de viitor: *treaba ce va face dimineaţa.* În mod curent, zicem: *o să facă*, nu *are să facă;* aşa cum procedăm în mod obişnuit şi în celelalte cazuri: *am să zic* «voi zice», *o să zic, oi zice,* — forme care nu prezintă dificultăţi pentru nimeni.

Cum interpretăm fraza *Crezi, tovarăşe Mihail, că n-au* ***să ne lase*** *să-l îngropăm aşa, după voinţa noastră?* Acest text din «Revoltă în port» de Al. Sahia este în mîna elevilor. Vom considera construcţia «*că nu ne vor lăsa*» o formă de viitor perifrastic sau nu? E limpede că nu-i acelaşi caz cu «*va trebui să ne lase*», de pildă. Dacă elevii vor ridica această problemă, le vom arăta că e vorba de un singur verb la forma de viitor popular.

Ce avem de făcut cu ceea ce unele gramatici numesc «modul ireal»? (De pildă: «***Era să dai*** *peste mine*», «*Din gîlceavă,* ***era să ajungem*** *la bătaie*»). Gramatica alcătuită pe baza programei actuale nu pune aceste probleme, dar ce facem în cazul că elevii le sezisează? Dacă luăm formele «***era să dai, era să ajungem***», ca aparţinînd unui mod de formă perifrastică, explicaţia e uşoară, ca şi în cazul viitorului popular. Dacă nu admitem această formă, creăm dificultăţi inutile. Dacă scopul lingvisticii ştiinţifice este «a uşura maselor largi populare însuşirea scrierii romîneşti şi a grăbi ridicarea nivelului cultural al ţării, a înlătura lipsa de consecvenţă şi fluctuaţiile»[1] în folosirea limbii literare, atunci să păstrăm numai regulile generale şi să le supunem lor şi pe cele particulare, cu aspect de abateri.

Nu e recomandabil să începem lecţia cu analiza acestor cazuri particulare. Numai după ce am arătat în ce constă funcţia subordonatei predicative, care sînt verbele cu rol copulativ şi care sînt cuvintele cu care se leagă de supraordonată, le cerem elevilor să dea exemple, să facă exerciţii. Între acestea

[1] Hotărîre pentru aprobarea noilor norme ortografice ale limbii romîne, în Mic dicţionar ortografic, Ed. Acad. R.P.R., 1953, p. 7.

BDD-A10224 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:16 UTC)

introducem cazurile ce ar produce dificultăți și le atragem elevilor atenția asupra diferitelor forme cu care nu trebuie confundată predicativa (viitorul popular, formele perifrastice etc.).

Nesiguranța în analiza subordonatelor predicative se naște și din cauză că se leagă de supraordonată în același fel cu alte subordonate. De aceea trebuie să subliniem în lecție și aceste legături.

Pentru a ajuta pe elevi să înțeleagă mai bine caracterul propozițiilor predicative și mai ales, după studierea celorlalte propoziții secundare, pentru a-i obișnui cu distingerea propozițiilor predicative de celelalte secundare introduse prin aceleași mijloace, este bine să folosim la recapitulare exerciții numeroase, dînd paralel exemple în felul următor:

Predicativele pot fi introduse: *a)* prin conjuncțiile: *că, să, ca . . . să, de:*

Părea ***că nu înțelege.***
Datoria lui este ***să învețe.***
Dorința noastră este ***ca în zori să pornim.***
Ai ajuns ***de rîde lumea de tine.***

Aceste predicative trebuie deosebite de propozițiile completive sau finale introduse prin aceleași conjuncții.

Am auzit că ***că vei veni*** (completivă).
Am recitit poeziile ***ca să mi le reamintesc*** (finală).
Am început ***să rîd*** (completivă);

b) prin pronume relativ, interogativ sau nehotărît:

Este ***ce este.***
Ai devenit ***ceea ce trebuia.***
Ai rămas ***cine erai.***

Aceste predicative nu pot fi confundate cu *completivele: Am auzit* ***ceea ce voiam;*** *Vorbești* ***ce n-ar trebui;*** cu *subiectivele:* ***Cine se scoală de dimineață*** *departe ajunge;* cu *atributivele* ca: *Săptămîna* ***ce vine*** *plec;* cu completiva indirectă fără prepoziție: *Nu-mi pasă* [*de*] ***ce spune lumea;***

c) prin adverbe:

Nu e ***cum îl crezi.***
A ajuns ***precum merita.***

Exemplele acestea trebuie însoțite și de propoziții circumstanțiale de mod, introduse cu aceleași adverbe, pentru a ajuta pe elevi să facă distincția (de ex. *Nu mai cîntă* ***cum cînta*** sau *A lucrat* ***precum mi-a promis).***

Pentru aceste exerciții pot fi folosite planșe sau scheme la tablă.

Întreaga argumentație de care ne-am servit va folosi numai la clarificarea problemei pentru cadrele didactice. La predare, credem că nu pot fi folosite decît concluziile la care am ajuns, deoarece numai acest material poate fi asimilat de către elevi. Este însă necesară o bună cunoaștere din partea cadrelor didactice a acestei probleme atît de complicate, pentru a putea da elevilor orice fel de lămuriri atunci cînd e cazul.

BDD-A10224 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:16 UTC)